

МОНОПОЛІЗМ В ЖКГ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

О. В. ДИМЧЕНКО, д-р. екон. наук, професор
Д. О. ШАПОВАЛЕНКО, ст.викладач
*Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
dymchenkoov@gmail.com*

І.О.СВИРИДОВА канд.техн.наук, провідний соціолог,
*Національний технічний університет
"Київський політехнічний інститут",
Науково-дослідницький центр
прикладної соціології «СоціоПлюс»
inneska@list.ru*

Тема монопольного статусу суб'єктів виробництва і ринкових відносин існує в економіці вже давно, але, маючи значні напрацювання в науковому арсеналі, продовжує бути актуальною і в наш час. Згадку про монополію знаходимо вже у старогрецького філософа Аристотеля. Він відносить її до "мистецтва наживати майно", зазначаючи, що "вигідно в розумінні наживання майна, якщо хтось зуміє захопити будь-яку монополію".

З початком реформ в Україні позиція монопольного статусу в підгалузях ЖКГ дещо змінилася і з'явився конкурентний ринок, започатковано процес демонополізації. Цей ринок включає послуги, зв'язані з технічним і санітарним обслуговуванням житлового фонду і такі комунальні послуги, як вивіз сміття, експлуатація ліфтів, прибирання території, поточний ремонт житлового фонду, дезінфекція і дератизація. У всіх цих напрямках мають місце окремі інноваційні розробки. Але системного характеру процес оновлення не набрав, у зв'язку з чим відстеження позитивних результатів теж не здійснюється в повній мірі: бракує інтеграційних моделей управління ЖКГ і дійової практичної організації їх реалізації. Не підготовлено і наукове забезпечення стратегії демонополізації і просування до ринку, не говорячи про те, що для цих зрушень і змін не сформований відповідний організаційно-економічний механізм.

Що стосується діяльності природних монополій у сфері ЖКГ в Україні, то ключові аспекти як негативних, так і позитивних рис в значній мірі відповідають аналогам світової практики. Останніми роками капітальний ремонт практично не здійснювався, на технічне обслуговування витрачалося 5 – 10 % загальних витрат на обслуговування замість необхідних 30 – 35 %, в той час як витрати на аварійний ремонт складали 30 – 40 % відсотків витрат на обслуговування замість звичайних 10 %.

Регулювання природних монополій повинне бути гнучким і відповідати технологічним змінам. Прийнято виділяти чотири етапи розвитку галузей, що надають комунальні і суспільні послуги, які в основному і є природними монополіями. Як правило, першим називають період народження галузі, на другому етапі має місце швидкий ріст, третій етап – це період стабільності і зрілості галузі. На четвертому етапі відбувається зрушення убік конкуренції.

Природна монополія є тільки на перших трьох етапах, на четвертому – проходять трансформаційні процеси. На перших двох етапах регулювання сприяє розвитку галузі, на третьому та четвертому етапах – державне регулювання часто намагається захистити підприємство-монополіста від можливої конкуренції, тому його вплив має бути обмеженим. У цьому випадку і виникає потреба в дерегулюванні. Модернізаційний процес відбувається постійно і на всіх етапах, змінюючи масштаби та темпи оновлення.

У. Шепард виділяє наступні критерії, яким має відповідати галузь, як об'єкт регулювання: 1. Наявність значної зростаючої віддачі від масштабу, що, властиво, і створює природну монополію. 2. Істотні відмінності в еластичності попиту різних груп споживачів, причому попит однієї або декількох груп повинен бути низькоеластичним. 3. Регулярні зміни обсягів виробництва, що приводить до коливань витрат на виробництво в часі. 4. Фізичний зв'язок постачальників зі споживачами, які не можуть швидко і відносно дешево змінити постачальника. Постачальники можуть контролювати використання своїх товарів (послуг) споживачами і здатні запобігти перепродажу цих товарів (послуг).

На наш погляд, ці «класичні критерії» монополізму в ЖКГ відходять на другий план. На перший план виходять інші чотири критерії: пробуксовки реформ, нерозвинутості ринку послуг, відсутність інноваційних стратегій, обмаль інвестицій. Якщо деякі з цих критеріїв не діють, то регулювання може бути ослаблене або зняте. З іншого боку, навіть виконання перших чотирьох умов одночасно не повинне приводити до автоматичного введення регулюючих процедур - потрібне уважне вивчення кожного конкретного випадку регулювання.

ОБГРУНТУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

О. В. ДИМЧЕНКО, д-р екон. наук, професор
В. І. ТОРКАТЮК, д-р техн. наук, професор
Л. М. ШУТЕНКО, д-р техн. наук, професор
Г. В. СТАДНИК, канд. екон. наук, професор
*Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова
61002 Україна, м. Харків, вул. Революції, 12
mire2005@ukr.net*

Структурна перебудова господарства України привела до корінних змін у житлово-комунальному господарстві країни, перетворивши його в інвестиційно-житлово-комунальний комплекс. За останні роки відбулося посилення впливу основних економічних факторів зовнішнього середовища на діяльність житлово-комунальних структур. Особливої актуальності набувають